

Gjithçka që ju nevojitet është dashuria

Burrat dhe gratë bëjnë historinë, si në rrafshin politik ashtu edhe në artet, shkencat dhe modat, por ata janë shumë rrallë vetëm: gruaja ndodhet pranë burrit të saj ose burri pranë gruas së tij dhe bashkëshorti luan një rol të pamohueshëm në çastin e vendimeve të mëdha. Ai nuk ushtron vetëm njëfarë ndikimi, ai merr pjesë në zgjidhje, nganjëherë drejtpërsëdrejti dhe haptazi, më së shpeshti në hije dhe me maturi, por përherë në mënyrë të frytshme. Ndoshta historia do të shkruhet një ditë jo si e dhënë e personazheve të vetëm të rëndësishëm, por si rrjedhojë e veprimit të dy individëve të lidhur njëri me tjetrin, duke qenë lidhja e çiftit, nga gjithë lidhjet shoqërore, më e forta dhe më frytdhënësja.

Historia është shënuar nga çifte të famshme dhe, duan apo nuk duan ata, është krijuar falë vullnetit të tyre për të qenë së bashku. Një princ, për shembull, që heq dorë nga fronin mbretëror, sepse nuk mund të hipë aty së bashku me të zgjedhurën e zemrës, shpall para të gjithëve: “Dashuria është më e rëndësishme se pushteti. E ç’rëndësi ka lavdia dhe madhështia, lëreni zemrën tuaj të flasë!” Ne e dëgjojmë, të magjepsur: secili ka dyshuar gjithmonë se asnjë pasuri nuk mund të rivalizojë me plotmërinë e ndjenjave dhe ja ku e kemi provën e kësaj të vërtete...

Ose një nënë e mirë familjeje braktis çdo gjë për të ndjekur një shkrimtar erotoman të çoroditur ose një kineast avanguardist. Ç’thotë ajo përballë botës? “Dashuria është më e rëndësishme se rregulli dhe qetësia, erotizmi është më i gjallë se siguria dhe paqja. E ç’rëndësi kanë “vlerat familjare”! Lëshohuni pa asnjë druajtje mes kuturisjes!” Dhe përsëri, ne e dëgjojmë të mahnitur: gjithmonë e kemi ditur se jeta nuk qëndron në respektin e rregullit, por në guximin për ta thyer atë. Megjithatë, shoqëria ia ka frikën anarkisë. Po kështu

ne dënojmë gruan e pabesë, por megjithatë e admirojmë dhe kemi zili kënaqësitë e ndaluara.

Çiftet përcaktojnë norma, shkatërrojnë morale për të vendosur të reja dhe tregojnë sa të pasura, të paepura, të dashura dhe të ngarkuara me konflikte janë ndjenjat që, nganjëherë, i shtyjnë njerëzit njëri drejt tjetrit dhe, nganjëherë, i ndajnë. Çiftet zbulojnë pushtetin e pasionit, forcën e dëshirës, etjen për të jetuar në të njëjtën kohë si prushin e dashurisë ashtu edhe ujin e vakët të jetës së përditshme. Ato tregojnë me një guxim të jashtëzakonshëm për të ngadhënjyer bashkarish, me një egërsi të papërfytyruar për t'u ndarë, thesare të dredhisë, të forcës, të durimit dhe të përfytyrimit për t'u përpjekur që të bashkëjetojnë. Vrullet e zemrës, tiparet e karakterit dhe të instinkteve shpalosen nën format më të skajshme sapo bëhet fjalë për të ngadhënjyer një femër, për të ruajtur një dashnore, për të siguruar besnikërinë e një miku, për t'u çliruar nga një bashkëshorte apo për të hequr qafe një kundërshtar. Taktika dhe strategjia e dashurisë përfshijnë për vete burrin apo gruan, si në parakushtet sentimentale ashtu edhe në afshet e dashurisë, të lumturisë së jetës së përbashkët, të vuajtjeve të dyshimit apo të tragjedisë së ndarjes. Të gjitha këto, sigurisht, i bëjnë çiftet interesante, por është e pamohueshme se njëfarë etje e pashuar na shtyn të duam të depërtojmë në jetën intime të personazheve të njohura, për t'u përpjekur, në një lloj mënyre, për t'i përgjuar nga vrima e çelësit. Veç kësaj, te çiftet që shkojnë mirë, ose që duket sikur shkojnë mirë, ne shpresojmë të gjejmë një drejtim për vetë jetën tonë. Çdo epokë është e shënuar nga një çift i përkryer, çdo klasë shoqërore njëjtësohet me një çift model, vëzhgimi i të cilit shpaloset gjithmonë më i pasur me mësim, sesa është marrë me mend. Dhe këto mësim të lënë pa mend, sepse ne vështrojmë gjithmonë dy persona: për shembull, nuk është vetëm Artur Mileri, shkrimtari i njohur, me ambiciet dhe ëndrrat e tij, as vetëm Merilin Monroja, artistja e famshme, me keqardhjet dhe

shpresat e saj, por është më shumë territori që çifti ka kufizuar për të strehuar jetën e tij të përbashkët. Vëzhguesi vetëdijesohet për qëndresat dhe për papajtueshmëritë, për magnetizmat dhe për zonat e nxehtësisë. Ai tërhiqet në një fushë force, dinamikën e së cilës është i pazoti ta masë, por që e magjeps, e llahtaris dhe e entuziazmon. Të përzihesh në jetën e një çifti do të thotë gjithmonë të vështrosh tragjedinë e pashmangshme të dy individëve që bashkohen: ajo mund të jetë e dhunshme, mbytëse, kureshtare, por gjithmonë primitivisht njerëzore dhe thellësisht serioze.

Shoqëria ndjen një nevojë të madhe për homogjenitet: ajo do që ata që ngjasojnë të mblidhen së bashku dhe në këtë kuptim ajo dikton ligje. Burri dhe gruaja duhet t'i përkasin së njëjtës klasë shoqërore, të kenë pothuaj të njëjtën moshë, të jetojnë gjendje të ngjashme, të jenë të së njëjtës racë dhe me sekse të kundërta. Këto rregulla janë, gati-gati të njëjta që nga Lashtësia. Që të përfshihen në ligje ose që të mbeten rregulla në vija të trasha, shkelja e tyre do të sanksionohet, nga burgu ose nga mospranimi. Pasioni tregon se nuk është shqetësuar aspak nga nevoja për homogjenitet, se është tallur me ligjet. Ai tregon gjithashtu se me ç'forcë përpiqet të bashkojë të kundërtat: ai bashkon flokëverdhët dhe flokëthinjurit, të pasurit dhe të varfrit, fisnikët dhe të përhumburit, zgjuarsinë dhe bukurinë, të bardhët dhe të zinjët. Ai nuk nguron aspak të ndezë flakën e tij midis qenieve ngjashmëria e të cilëve do të duhet pikërisht të ndahet: vëllai dhe motra, nëna dhe djali, gruaja dhe gruaja, burri dhe burri. Pasionit nuk i digjet barku për rregullin, që është kokrriza e rërës në ingranazhet e tij.

Po ç'thotë bota për këtë? Ne dimë se është pasioni ai që e bëri të rrotullohet, se njeriu ekziston falë seksit dhe se është dashuria ajo që i jep ngrohtësinë e saj. Bota, në urtësinë e saj, njeh se konflikti midis pasionit dhe rregullit është i pazgjidhshëm dhe se duhet të përshtatesh me këtë. Sipas shkallës së pjekurisë së tij, ai shkatërron me forcë vëniet e çuditshme në skenë të pasionit, ose u

siguron atyre një strehë nën mbrojtjen e të cilit mund të lodrojnë sa të duan. Në ditët tona, Oskar Uajldi nuk do të futej në burg dhe lordi Duglas nuk do të detyrohej të merrte rrugët e mërgimit, por çifti i tyre do të vështrohej ende me qortim. Ndoshta ai do të njihte lavdinë jetëshkurtër të disa *talk-shows*, por jo tërësisht njohjen civile. Po ashtu, një grua e martuar që lë familjen në baltë është gjithmonë një skandal. Pabesnikëria ende sot është e padurueshme, jo se është e rrallë, por sepse kthen në diçka qesharake një utopi.

Të gjitha bashkimet nuk janë të çimentuara nga ndjenjat. Fëmijët e familjeve aristokratike kanë qenë, në të gjitha kohët, të detyruar të zgjedhin martesë të quajtura të arsyeshme, me qëllimin e vetëm për të pasuruar trashëgiminë familjare. Nganjëherë ato nuk formojnë aspak çifte të denja të Romeo dhe Zhuljetës apo të Riçard dhe Kozima Vagnerit. Xhon dhe Xheki Kenedi u martuan për të favorizuar karrierat e tyre, por çifti nuk mbeti këtu. Markezi dë Sad u martua me një grua të pasur për të riparuar stemën e familjes së tij, por tërbimi i tij seksual infektoi të shoqen, që ishte e thjeshtë dhe e drejtë, dhe e afroi shumë pas vetes. Martesat e arsyeshme dhe lidhjet e përshtatshme mund të lindin dashurinë. A nuk është i tillë rasti i Gertrudë Shtajnit dhe Adës së saj, e Huanit dhe Evita Peronit? Vetë Adami dhe Eva formojnë një çift pa fillime sentimentale.

Pasioni është i madhërishëm, por gjithashtu edhe shkatërrues. Atëherë, rregulli ngre triumfalisht kokën, dhe me të drejtë, sepse, nëse ndodh që martesat e arsyeshme lindin dashurinë, është gjithashtu e vërtetë se çiftet e bashkuara nga pasioni, shqyejnë nganjëherë njëri-tjetrin mes dhimbjes, kur nuk kanë urtësinë të hapin sytë mbi lidhjen e tyre ose kur i ndajnë rrethanat. Kështu, Ingrid Bergmani, e joshur, e kënaqur nga epshi dhe e dehur nga nisja e re, u hodh në krahët e Roselinit, Boni në qafë të Klajdit, Abelardi në këmbë të Heloizës, Gerd Bastiani në krah të Petra Kelit, Verleni në shtratin e Rembosë dhe Tristani në

gjoks të Izoltës. Dhe këto lidhje dashurie kanë lënë të gjitha pas vetes ndjenja dhe jetë të shkatërruara. Rregulli do ta donte pasionin vetëm sikur ai të kishte shfaqje pozitive, por për fat të keq nuk është kështu. Ai mund të tregohet rrënues kur një çift dhunon rregullat, mashtron një të tretë ose vetëshkatërrohet, sepse nuk di të ankorojë ndjenjat e tij në jetën e përditshme, ose edhe sepse, i flakur nga shoqëria, nuk mund të ndërtojë asgjë. Rregulli arrin ndonjëherë të shpëtojë një çift, të paktën për njëfarë kohe. Elizabet Tejlör dhe Riçard Barton u martuan dy herë, para se urrejtja dhe dhuna që fshihte dashuria e tyre t'i mposhte dhe t'i largonte nga njëri-tjetri. Antoni dhe Kleopatra nuk e kanë këtë zgjidhje, ata vranë veten kur e kishin të pamundur dhe të ndaluar të jetonin së bashku.

Ç'drejtim po merr sot shoqëria perëndimore? Është e pamohueshme se ne po largohemi pak nga pak dhe përherë e më shpesh nga kriteri i homogjenitetit të çifti. Një ditë do të shohim martesë homoseksuale dhe bashkimi i një gruaje të moshuar me një djalë shumë të ri nuk do të shkaktojë më skandal, si dikur lidhja e Lu Andreas-Salomesë me Rainer Maria Rilken. Po ashtu, ne do të pranojmë përherë e më lehtësisht martesat ndërraciale, sepse çiftet mikse ekzistojnë prej shumë kohësh dhe do të humbin shumë shpejt karakterin e tyre të përjashtimit. Nga ana tjetër, ne nuk do të tregohemi përherë e më tolerantë përballë çifteve të klasave dhe të gjendjeve të ndryshme: shoqëria do të shohë ende me një sy të keq martesat e papërshtatshme, të tilla si ajo e Gëtes me Kristianë Vulpius ose ajo e Eduardit VIII me Uollis Simpsonin.

Dashuria është një kuturisje me një fund të pasigurt. Këtë na e tregojnë të gjitha çiftet. Qofshin kur ato janë formuar nga personazhe të njohura, nga Lashtësia në ditët tona duke kaluar nga Mesjeta, nga Perikliu dhe Aspasia deri te Xhon Lenon dhe Joko Ono, ose fiktivë, krijime letrare ose poetike, të operës apo të kinemasë, rrezatimi magjik i të cilave, gjithë kohën, na ka ngazëllyer dhe

prekur: nga Orfeu dhe Euridika te Xhek dhe Roz te *Titaniku*, duke kaluar përmes Kuazimodos dhe Esmeraldës.

Eduardi VIII dhe Uollis Simpson

Ingrid Bergmani dhe Roberto Roselini

Merlin Monro dhe Artur Miler

Vixhinia Ulf

Vita Sakvil-Uest

Lordi Duglas dhe Oskar Uajllidi

Romeo dhe Zhuljeta

Rikard dhe Kozima Vagner

Adami dhe Eva

Xhon dhe Xheki Kenedi

Boni dhe Klajdi

Elizabet Tejlør dhe Riçard Barton

Orfeu dhe Euridika